

Burgerweeshuis gerestaureerd

ALIEN ZWART

Gele balken in de gang, kamers met groene en blauwe plafonds, een geschilderd schouwstuk in een met goud bewerkte lijst, weelderige wandbeschilderingen, gestucte plafonds. De restauratie van het voormalige Burgerweeshuis aan de Bovenbeekstraat in Arnhem heeft een bijzonder kleurrijk interieur opgeleverd. Bijna teveel van het goede, zou je zeggen. Dat is het echter niet wanneer bedacht wordt dat het huis bijna geheel is teruggebracht in de staat waarin het eind 18de eeuw verkeerde: rijk gedecoreerd en kleurig. De Vereniging Hendrick de Keyser nam het monumentale pand in 1991 over van de gemeente voor het symbolische bedrag van één gulden, met de verplichting tot restauratie. De vereniging verwierf daarmee haar eerste pand in Arnhem en zorgde ervoor dat een zeldzaam 18de eeuws interieur zijn oorspronkelijk aanblik terugkreeg.

Op 1 april 1995 stond het huis open voor leden van Hendrick de Keyser. Diezelfde dag werd het originele voordeurslot geschonken aan burgemeester *Scholten* van Arnhem. Met deze symbolische overdracht kreeg de gemeente het pand officieel in huur. Het Gemeentemuseum Arnhem zal het vervolgens inrichten als museum voor historisch-archeologische collecties. Verwacht wordt dat het 'Historisch Museum het Burgerweeshuis', zoals het gaat heten, eind 1995 opengesteld wordt voor het publiek.

Burgerweeshuis

Het huidige pand Bovenbeekstraat 21 werd omstreeks 1755 gebouwd als woonhuis voor de rijke zeepzieder *Cornelis van der Hart*. Naderhand

Voorgevel middentravee.

kwam het huis in bezit van het geslacht *Cremer* en van 1843 tot 1920 werd er een Burgerweeshuis in gevestigd. In 1985 kocht de gemeente Arnhem het uit handen van een beleggingsgroep. Jarenlange verwaarlozing en leegstand maakten een grondige restauratie noodzakelijk. Het exterieur heeft de minst in het oog lopende wijzigingen ondergaan. Toch was er een groot herstel nodig; de kap is geheel vervangen en ook de gootlijsten moesten grotendeels worden vernieuwd. De rijk bewerkte natuurstenen omlijsting van de middenpartij was in goede staat. Alleen de kleur is veranderd. De restauratie van het interieur heeft ingrijpende gevolgen gehad. Gepoogd is zoveel mogelijk recht te doen aan het 18de-eeuwse monumentale karakter van het huis. Uitgebreide bestudering en documentatie van de kleuren

en grondig kunst- en architectuurhistorische onderzoek hebben in het huis tot een aantal kenmerkende veranderingen geleid.

Alexander de Grote

De meest opvallende kamer is de pronkkamer van Van de Hart, rechtsvoor in het huis. In de tijd van het Burgerweeshuis werd deze door de regenten als vergaderkamer gebruikt. Op alle wanden bevinden zich tussen lambrizing en plafond bijzondere behangelschilderingen die taferelen weergeven uit het leven van *Alexander de Grote*. Uitgebeeld zijn: *Porus gekwetst voor Alexander gebracht* (gangzijde), *De familie van Darius als smeekelingen voor Alexander* (binnenmuur) en een fragment van de *Intocht in Babylonie* (schouwzijde). Twee van deze scènes benadrukken de barmhartigheid van Alexander, een eigenschap waarmee de eigenaar zich waarschijnlijk wenste te identificeren. De voorstellingen zijn gekopieerd naar tapijontwerpen van *Charles le Burn* (1619-1690), die hofdecorateur was van *Lodewijk XIV*. Het was een typisch 18de eeuws modeverschijnsel om op doek kopieën van bekende wandtapijten weer te geven. Dergelijke behangels werden in speciale ateliers gemaakt. De schilderijen bleken bij onderzoek zwaar aangetast; de verf brokkelde op verschillende plaatsen af, gaten en scheuren waren zichtbaar en de vernislagen waren sterk vergeeld waardoor de uitbeelding een donkere, bruinige indruk maakte. Bovendien was als gevolg van decennia lange

Detail van de middentravee en gootlijst.

lekkage een deel van het oorspronkelijke doek vergaan. Inmiddels verkeerde de herstelling ook in zeer slechte staat. Ten behoeve van de restauratie moesten de doeken naar een restauratie-atelier worden gebracht. De schilderijen werden op speciaal geconstrueerde kokers in verticale stand van de muren gerold en ingepakt. In het atelier werden ze op spanraam gezet en geheel hersteld. Op het door lekkage vernielde doek is na nauwgezette bestudering van de voorstelling van Alexander de Grote een nieuw stuk schildering aangebracht. Dat het 'modern' schilderwerk is, is te zien aan het gladde oppervlak. De rest van de behangelschilderingen is namelijk gecraqueleerd. Na het herstel werden de doeken via een ingewikkelde operatie in de kamer teruggeplaatst. Onder de zware kleurtonen zijn de boeiende voorstellingen in heldere kleuren tevoorschijn gekomen.

Detail beeldhouwwerk middentravee.

Behalve met de wanden in de pronkkamer, kon Van der Hart ook goed voor de dag komen met het plafond. Dat namelijk rijk voorzien van stucwerk met een afbeelding van *Pallas Athene*, putti (blote engeltjes), een zeilschip en bloemmotieven. Bij de restauratie is een dikke bruinige 19de-eeuwse verflaag verwijderd, waarna het plafond in de daaronder aangetroffen gebroken witte kleur werd teruggebracht.

Kleurige kamers

In de loop van de restauratie is veel duidelijk geworden over de kleurstelling van het interieur van het huis. Gebleken is dat de kamers op de eerste verdieping, waar stucwerk ornamenten ontbraken, in de 18de eeuw in verschillende kleuren waren geschilderd. Zo is sprake geweest van een blauwe kamer, twee groene en een grijsgroene. De hele kamer werd

'meegenomen'; het plafond, de muren en de kozijnen kregen dezelfde kleur. In de blauwe en grijsgroene kamer konden de kleur en de wijze van beschikking vrij zeker worden vastgesteld. De balklagen in deze kamers werden in de betreffende, oorspronkelijke tint teruggebracht.

Verrassing

Tijdens de restauratie werd een drietal 'vondsten' gedaan. De eerste is een muurschildering die in een van de kamers werd aangetroffen onder de witgeverfde wanden en het rookkanaal. Op de schoorsteen was met schaduw-effecten een halfronde kachelnis gesuggereerd en op beide wanden waren sjabloonschilderingen aangebracht. Voor het grootste deel bleek de staat van de schilderijen te slecht voor een restauratie. De oorspronkelijke decoraties zijn daarom afgedekt en opnieuw overgeschilderd. Zowel op de schoorsteen als op één van de wanden is een stukje van de oorspronkelijke schildering 'ongedeerd' onder de verflaag vandaan gekomen en in het zicht gelaten.

De tweede vondst was verborgen onder een afgetimmerde schouw. Na verwijdering van de betimmering werd een beschilderd schouwstuk zichtbaar in een oorspronkelijk met goud en zilver bewerkte lijst. Net als de tafereel op het behang in de pronkkamer, is deze schildering gekopieerd naar een werk van Charles le Brun (ditmaal een schilderij).

Een grote verrassing was de ontdekking van bijzonder schilderwerk – op de achterwand van een pronk-servieskast – dat onder een dikke verflaag was verborgen; op een blauwe achtergrond vormden bruine takken met groene bladeren consoles, die bestemd waren voor het uitstellen van glas of porselein. Om het geheel nog levendiger te doen lijken, was de verf ingestrooid met zeer kleine glasstukjes. Ook dit bonte interieur-onderdeel is geheel hersteld in haar oorspronkelijke staat.

Vereniging Hendrick de Keyser

Hendrick de Keyser is een landelijk werkende vereniging die zich tot taak heeft gesteld exterieur en interieur van monumentale huizen te restaureren, om ze vervolgens in eigen beheer te houden. De vereniging werd in 1918 opgericht en heeft inmiddels 304 huizen in haar bezit. De verzameling wordt nog steeds uitgebreid, waarbij gezocht wordt naar historisch of architectonisch waardevolle gebouwen. Bij restauratie wordt er naar gestreefd de panden zoveel mogelijk in hun historisch gegroeide staat te houden. Speciale aandacht gaat uit naar de interieurs, die vaak bijzonder zijn maar ook zeer kwetsbaar.

Regentenkamer: behangelschilderingen met voorstellingen uit het leven van Alexander de Grote, en schouw.

Alien Zwart is medewerker van de Vereniging Hendrick de Keyser.